

mindinkább decentralizálhatók és sokkal hatékonyabbak lesznek. Teljesen általánossá válik az állománygyarapítás, a katalogizálás és a kölcsönzés automatizálása.

- 2.4 A könyvtártechnikában frontáttörés lesz: a *cédula-katalógusokat terminálok váltják fel*, amelyek a körzeti számítógéphez csatlakoznak. A bibliográfiai tájékoztatás teljesen automatizálttá válik. A bibliográfiák egyéni rendelésre készülnek. A referáló szolgáltatások a könyveken és folyóiratcikkekén kívül más információs forrásokat is felölelnek. Megjelenik a dokumentációs és információs feladatok ellátására készült *speciális számítógép*. A szakmai információk fele része géppel olvasható formában vagy mikrofilmen fog megjelenni. Terjed a gépi fordítás, de a nyelvi tisztaság igényének még nem fog megfelelni. A képtelefonok adatbankokra lesznek rákapcsolhatók. A videoszalagok vetítésére alkalmas készülékek olyan elterjedtek lesznek, mint ma a televíziós készülékek.

3. A kilencvenes és a további évek

- 3.1 Az alaphelyzetet az *információs rendszerek nagyfokú specializálódása és messzemenő összekapcsolása* fogja jellemezni. Az információk gyűjtése és tárolása nagyrészt elektronikus készülékekkel valósul meg: ez igen nagy gyorsaságot és flexibilitást eredményez.
- 3.2 Az *összes információknak csupán 50%-a jelenik meg nyomtatott formában*. Új, „elpusztíthatatlan” memóriafajták kezdenek megjelenni. A régebbi nyomtatott és gépi szövegek átvitelére olvasókészülékeket fognak használni. A szöveges és képi információk nyújtására jól kiépített adatközlő hálózat áll rendelkezésre. Fizikai információátvitelre már nem lesz szükség, s ezért megvalósulhat az egy helyen való őrzés. A *képtelefon teljesen általános lesz*, segítségével megoldódik a dokumentumok másolása.
- 3.3 A könyvtárak funkcióinak magja a *felhasználók közvetlen informálása lesz*. Az őrzés feladata a memóriaközpontokra marad. A kutatás és az államigazgatás területén nagy információs rendszerek jönnek létre; ezek össze lesznek kapcsolva a könyvtárakkal és az elemző és információs intézményekkel. A kutatási *információs rendszerek nemzetközi szinten összekapcsolódnak*. Az oktatásügyben és a nemzetgazdaságban regionális, szakmai és egyéb speciális információs rendszerek alakulnak ki. Megnövekszik az egyén információválogatási lehetősége.
- 3.4 A könyvtárak struktúráját a következő tényezők fogják tovább módosítani: az információátvitel kis költségei, az információs rendszerek fokozódó kompatibilitására alapozott integráció, az információk-

nak az íróasztalhoz vagy munkapadhoz való szállítása. *Megvalósul a decentralizált szolgáltatások és a centralizált funkcionális intézmények elve*. A könyvtárak jelentős része bekapcsolódik az információs rendszerbe.

- 3.5 A könyvtártechnika teljes automatizálása soha nem látott termelékenységet eredményez. Az információs rendszerek összekapcsolásához *meg kell növelni a távközlési hálózatok kapacitását*. Általános lesz a gépi fordítás, illetve a gépi olvasókészülék. Terjed a térhatású színes televízió.

Így lesz-e? Bizonyosan nem tudható. Kritikus elmék máris technokratának mondják ezt a prognózist, és különösen a nyolcvanas évekre jósolt változásokat tartják a könyvtárak és a tájékoztatási intézmények számára megoldhatatlanoknak.

/KRATOCHVÍL, G.: Budoucnost knihoven a informační činnosti podle prognózy projektu Delphi. = Technická Knihovna, 19. köt. 9. sz. 1975. p. 250–255./

(Futala Tibor)

* * *

Kézi előállítású témafigyelő szolgáltatás az Astoni Egyetemen

Az angol könyvtárakban nem terjedt el a kézi előállítású témafigyelő szolgálat. Inkább a könyvtáraknak az a közvetítő szerepe van kifejlődőben, — különösen a természettudományok és műszaki tudományok körében — hogy a kereskedelembe megvásárolható SDI szolgáltatások információit szétszűrozzék a felhasználóknak. E tájékoztatási divattal ellentétes kísérletbe kezdett az *Astoni Egyetem Könyvtára*, amikor 1972-ben elindította *manuális témafigyelését referáló és indexelő folyóiratok alapján az egyetem oktató és kutató személyzete*, továbbá kutatásokat végző egyetemi hallgatók részére.

A témákat előzetesen és a kísérleti szolgáltatás során egyéni és csoportos megbeszéléseken az igénylőkkel együtt alakították ki. A témákhoz legfőbb segítséget a *Current Contents* és egyéb releváns referáló/indexelő folyóiratok szolgáltatták. A témafigyelés több okból fordult a másodlagos tájékoztatási forrásokhoz. Pl. nem szándékoztak a szolgáltatás során kizárólag a könyvtári állományra támaszkodni, hiszen modern könyvtári szemlélet jegyében Astonban is egyre inkább eltávolodtak az önállóság koncepciójától. Igyekeztek természetesen a referáló és indexelő lapokból átfogó gyűjteményt teremteni. Az igénylők részére az állományból hiányzó dokumentumok beszerzését jól működő *könyvtárközi kölcsönzés* biztosítja.

1973-ban 10 téma figyelését végezték. Időközben egyet a kutatás befejeztével megszüntettek; hármát felfüggesztettek, mivel az ügyfelek nem tudták a témát pontosan meghatározni. A figyelt témák a következő szakterületekhez tartoztak:

Alkalmazott pszichológia	2 téma
Gépgyártás	1 téma
Gyógyszerészet	5 téma
Üzemszervezés	1 téma
Vegyipari gépészet	1 téma

38 ügyfél részesült témafigyeléses tájékoztatásban; ezek közül 18 oktató, 15 kutatást végző egyetemi hallgató, 5 pedig egyéb intézményhez tartozó igénylő volt.

A témafigyelést 1 főkönyvtáros és 4 segédkönyvtáros végezte. A periodikum-részleg folyamatosan megküldte részükre az érdeklődési körükbe tartozó referáló és indexelő lapokat. A figyeléshez a következő nyilvántartásokat használták: a) a felelősségükre bízott téma és a figyeléshez használt források jegyzéke; b) a vonatkozó témák kódjával ellátott tárgyszavak betűrendes kartonnyilvántartás a *Current Contents* és egyéb források használatához; c) keresőszavak jegyzéke azokhoz a forrásokhoz amelyekhez a tárgyszavak készlete nem alkalmas.

Az igénylők kérésének többsége kétheti figyelőjegyzékben állapotodott meg. E figyelőjegyzék feltüntette az egyes tételek könyvtári helyszámát, ill. a lelőhelyét is.

Az ügyfelek, igénylők passzív lelkesedéssel fogadták a szolgáltatást, vagyis örültek neki, de nem tettek semmi kritikai észrevételt. Igaz, a szolgáltatás teljesen új és szokatlan volt Astonban, ezenkívül nem került pénzükbé, erőfeszítésükbe! A vásárolt SDI-ket többen kritizálták.

A manuális témafigyelést összehangolták a vásárolt SDI-témákkal, a szolgáltatás idején egy UKCIS, egy BIOSIS és öt MEDLARS havi kutatást rendeltek.

A témafigyelés szolgáltatás tanulságokkal és melléktermék eredményekkel is járt. Kiderült, hogy az igénylők fölöttébb járatlanok a referáló, indexelő folyóiratok használatában, és a szolgáltatás révén ezt is megtanulták. Ugyanakkor megnőtt a könyvtári állomány, és általában a könyvtár igénybevétele, forgalma.

/VINCENT, I. – SEALS, J.H.: A manual current awareness service at the University of Aston = Aslib Proceedings, 27. köt. 6. sz. 1975. p. 247–261./

(Dáczer Éva)

* * *

A tájékoztató kiadványok visszakereső rendszere

A tájékoztató kiadványok viharos gyorsasággal növekvő száma szükségessé teszi egy megfelelő visszakereső információs rendszer kidolgozását. A tájékoztató kiadványokról szóló egyedül hiteles információs forrás eddig a *Szozuzpeccat* évenként megjelenő katalógusa volt. Ez azonban nem adott elegendő tájékoztatást. Nem tette lehetővé a visszakeresést és nem tárta fel kellő mélységben a kiadványokat. Ugyanakkor számos olyan kiadvány is kimaradt belőle, amelyek sok segítséget nyújthattak volna a kutatóknak. A VINITI ezeknek a hiányosságoknak a megszüntetésére kidolgozta a „*Szovjetunió alapvető információs kiadványainak rubrikátorát*”, amely lényegében e kiadványok *egységes osztályozó és visszakereső rendszere*. A rubrikátor fő része az osztályozó rendszer, amelyben a tájékozódást mutatók segítik.

A rubrikátor felépítése a következő: társadalom-, természet- és műszaki tudományok, mezőgazdaság; ez kiegészül a tájékoztató kiadványok és a kiadó szervek mutatójával. Valójában ez az *első kísérlet arra, hogy egységes osztályozás alapján tájékoztassanak a központi szaktájékoztató szervek referáló és bibliográfiai tevékenységéről*. Az osztályozó rendszer 64 szakot tartalmaz, e szakokon belül 4–5 alosztály található. A számjelölések és a kéthasábos beosztás a tájékozódást könnyítik. Az első hasábjában az index, az utalások és hivatkozások találhatóak, a második a kiadvány nevét, típusát és kiadóját tartalmazza.

A fő részt követi a *keresőrendszer*, amely két részből áll:

1. *A tájékoztató kiadványok betűrendes mutatója* – az osztályozó rendszer 64 szakjában található kiadványok címét közli;

2. *A kiadó szervek betűrendes felsorolása a kiadványaik megjelölésével* – ez a mutató az információs központok kiadó tevékenységében nyújt eligazítást.

A keresőrendszer révén mind a tematika szerinti, mind a kiadók és kiadványaik neve szerinti keresés lehetővé válik.

Az átfedéseket és az összefüggéseket az utalások és hivatkozások jelölik ugyan, de ez nem elégséges. Egy tárgymutató megkönnyítené a kutató munkáját, mélyebben támasz fel e kiadványokat. Kár, hogy ilyen mutató nincs a rubrikátorban, holott ennek készítését a VINITI módszertani osztálya még a rubrikátor elkészítése előtt ajánlotta.

/Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 1. sor. 11. sz. 1975. p. 35–36./

(Biegelbauer Pál)

* * *